

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПОРТРЕТНА ЕКСПЕРТИЗА”

Харків
2012

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПОРТРЕТНА ЕКСПЕРТИЗА”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)*

**Харків
2012**

Програма навчальної дисципліни “Портретна експертиза”
(галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень
“Магістр”, спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”) /
уклад.: В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько,
В. В. Білоус. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава
Мудрого”, 2012. – 14 с.

У к л а д а ч і: В. А. Журавель,
В. О. Коновалова,
В. Ю. Шепітько,
В. В. Білоус

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 8 від 17.10.2012 р.)*

ВСТУП

Портретна експертиза є одним із основних видів криміналістичних експертиз, що здійснюється при розслідуванні злочинів і судовому розгляді кримінальних і цивільних справ у тих випадках, коли необхідно вирішити питання про тотожність особи.

Цей вид експертизи характеризується низкою особливостей, обумовлених специфікою аналізу ознак зовнішності за такими носіями інформації, як портрети різних видів, у т. ч. фотознімки, кіно- і відеокадри, а також методами і прийомами, що використовуються під час її провадження.

Успішне проведення портретної експертизи залежить від уміння належним чином виявити і дослідити різні фактори, що впливають на повноту та достовірність ототожнення людини за ознаками зовнішності.

У результаті вивчення портретної експертизи судовий експерт-магістр повинен:

знати:

- теоретичні, процесуальні та організаційні засади провадження портретної експертизи;
- методики проведення портретної експертизи;
- процедуру побудови експертних версій та завдань, визначення шляхів їх перевірки і вирішення, формулювання експертних прогнозів;
- порядок оформлення результатів експертного дослідження даного виду;
- можливості застосування обчислювальної техніки та автоматизованих інформаційно-пошукових систем криміналістичного призначення, автоматизованого робочого місця судового експерта щодо проведення портретної експертизи;
- недоліки і помилки в експертній діяльності, засоби їх діагностики і усунення при проведенні портретної експертизи;
- процедуру і порядок отримання зразків для порівняльного дослідження (вільних, умовно вільних, експериментальних);

– правила експлуатації судово-експертних і криміналістичних технічних приладів при проведенні портретної експертизи;

– правила техніки безпеки при роботі з лабораторним та дослідницьким устаткуванням, орг- та спецтехнікою, небезпечними речовинами;

уміти:

– правильно застосовувати на практиці набуті знання з теорії портретної експертизи, виконувати на сучасному науково-методичному рівні судові експертизи;

– чітко дотримуватися положень зареєстрованих методик експертного дослідження, розробляти і впроваджувати в практику судово-експертних установ новітні методики проведення портретної експертизи;

– здійснювати ототожнення осіб по різноракурсним, ретушованим фотознімкам чи фотознімкам, виготовленим зі значним розривом у часі;

– формулювати й вирішувати завдання, що виникають у ході судово-експертної діяльності і потребують поглиблених спеціальних професійних знань;

– висувати експертні версії та формулювати експертні прогнози;

– обирати методи дослідження, модифікувати існуючі й розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;

– обробляти отримані результати, аналізувати, узагальнювати, формулювати експертні висновки на основі отриманих емпіричних та аналітичних даних;

– представляти підсумки здійсненої дослідницької роботи у вигляді висновків, звітів, довідок, оформлених відповідно до вимог чинного законодавства;

– вести бібліографічну роботу із залученням сучасних інформаційних технологій;

– застосовувати для самостійної дослідницької діяльності набуті теоретичні знання та навички роботи з технічними засобами;

– надавати фахові консультації та іншу інформаційну допомогу з питань дослідження та оцінки матеріальних об'єктів, явищ та процесів, що стосуються обставин справ, які перебувають у провадженні судів, органів дізнання та досудового слідства;

– застосовувати комп'ютерні технології для моделювання та відтворення обставин подій;

– надавати допомогу прокурорам, слідчим, дізнавачам, оперативним працівникам у використанні техніко-криміналістичних методів і засобів у розкритті й розслідуванні злочинів, у тому числі у висуванні слідчих версій, відібранні зразків для порівняльного дослідження, формулюванні питань перед експертом;

– застосовувати технічні й криміналістичні методи й засоби пошуку, виявлення, фіксації, вилучення всіх видів матеріальних слідів й об'єктів при провадженні слідчих і судових дій, оперативно-розшукових заходів;

– проводити попередні дослідження матеріальних об'єктів і слідів, речових доказів з метою з'ясування підстав для порушення кримінальної справи, висування версій про природу, походження об'єкта, встановлення даних про особистість підозрюваної особи;

– здійснювати організацію технічного обслуговування технічних засобів у судово-експертних установах.

З М І С Т

1. Генеза, сучасний стан та перспективи розвитку портретної експертизи

Виокремлення портретної експертизи з поміж інших криміналістичних експертиз. Зв'язок з іншими видами криміналістичних експертиз та галузями наукових знань (антропология, краніометрія, загальна і топографічна анатомія, криміналістика, судова медицина). Еволюція засобів фото-, кіно- і відеофіксації, а також виникнення і розвиток інформаційних технологій та їх вплив на можливості портретної експертизи. Прогресивні досягнення та невирішені питання. Тенденції, що відобразились у фундаментальних наукових працях.

2. Науковці-фундатори провадження портретної експертизи

Основні доктринальні підходи в роботах науковців-фундаторів портретної експертизи. Внесок провідних науковців у розробку та впровадження методик проведення портретної експертизи.

3. Методика портретної експертизи: поняття та стадії

Поняття, предмет, завдання портретної експертизи та коло вирішуваних питань. Види портретної експертизи (ототожнення живих осіб за матеріальними відображеннями (фото, відео тощо); ототожнення невідомого трупа за фотозображеннями; експертиза черепа трупа і прижиттєвих (фото, відео) зображень особи, яка пропала безвісти; експертиза посмертної маски невідомого трупа і прижиттєвого зображення особи, яка пропала безвісти). Вимоги до кваліфікації експерта. Об'єкти експертного дослідження: людина (ідентифікований) та фотознімки, негативи, кінострічки, відеозаписи, рентгенограма голови, голографічні знімки, поліграфічні копії перерахованих об'єктів, посмертна маска, труп, череп, медичні відомості про стан зубного апарату, аномалії обличчя (голови), перенесені операції на обличчі (чере-

пі) (ідентифікуючі). Поняття методики портретної експертизи. Стадії методики портретної експертизи (ознайомча, аналітична, синтетична, оціночна). Експертні версії: поняття, порядок висування та перевірки. Методи дослідження (описовий, вимірювальний, ймовірно-статистичний, фотосуміщення фотозображень, контратипування зображення обличчя. Зареєстровані методи проведення портретної експертизи.

4. Система складання опису зовнішності людини

Зовнішність людини, її властивості, елементи і ознаками. Загальні принципи і правила опису зовнішності людини при проведенні портретної експертизи. Система, методика, правила опису ознак зовнішності, що використовуються при експертній портретній ідентифікації. Загальні правила опису ознак зовнішності людини за черепом.

5. Процедура здійснення судово-дослідницької фотозйомки при проведенні портретної експертизи

Фотознімальна апаратура та правила її використання при проведенні портретної експертизи. Найбільш поширені прийоми та методи судово-дослідницької фотозйомки у портретній експертизі.

6. Портретна експертиза за фотознімками

Поняття портретної експертизи за фотознімками. Види фотознімків (спеціальні, документальні, художні (професійні та аматорські)). Особливості об'єктів експертного дослідження, в т.ч. створених за допомогою цифрових технологій. Попереднє дослідження. Окреме дослідження. Порівняльне дослідження. Оцінка результатів доказів. Методи та методика експертного дослідження. Технічні засоби, прилади та апаратура проведення експертизи та формування навичок роботи з ними. Можливості застосування інформаційних технологій, комп'ютерної техніки і АРМ експерта при проведенні дослідження. Особливості формування експертного висновку.

7. Вплив ретуші фотознімків на ототожнення осіб за фотознімками

Поняття та способи здійснення ретуші. Виявлення ретуші на фотознімках. Вплив ретуші на зображення елементів обличчя. Можливості відновлення ретушованих ділянок зображень. Особливості порівняльного дослідження за ретушованими фотознімками.

8. Ототожнення особи за різноракурсними фотопортретами

Аналіз змін, що впливають на ознаки зовнішності людини. Вікові, медико-біологічні, косметичні зміни. Вираз (міміка) обличчя. Фактори, що впливають на відображення на фотознімках ознак зовнішності: освітлення, положення голови особи, яку фотографують, якість фотознімків. Визначення нахилу і повороту голови. Виокремлення ідентифікаційних ознак на різноракурсних фотознімках. Особливості проведення експертизи за різноракурсними фотознімками.

9. Портретна експертиза за негативами із зображенням живих осіб чи трупів

Поняття портретної експертизи за негативами із зображенням живих осіб чи трупів. Особливості об'єктів експертного дослідження. Попереднє дослідження. Окреме дослідження. Порівняльне дослідження. Оцінка результатів дослідження. Методи та методика експертного дослідження. Технічні засоби, прилади та апаратура провадження експертизи та формування навичок роботи з ними. Можливості застосування інформаційних технологій, комп'ютерної техніки і АРМ експерта при проведенні дослідження. Особливості формування експертного висновку.

10. Портретна експертиза за кінострічками та відеозаписами із зображенням зовнішності людини

Поняття портретної експертизи за кінострічками та відеозаписами із зображенням зовнішності людини. Кіно- і відео-

портрети та джерела їх одержання. Особливості об'єктів експертного дослідження, в т.ч. створених за допомогою цифрових технологій. Попереднє дослідження. Окреме дослідження. Порівняльне дослідження. Оцінка результатів дослідження. Методи та методика експертного дослідження. Технічні засоби, прилади та апаратура провадження експертизи та формування навичок роботи з ними. Можливості застосування інформаційних технологій, комп'ютерної техніки і АРМ експерта при проведенні дослідження. Особливості формування експертного висновку.

11. Портретна експертиза за прижиттєвими рентгенограмами голови та її частин

Поняття портретної експертизи за прижиттєвими рентгенограмами голови та її частин. Особливості об'єктів експертного дослідження, в т.ч. створених за допомогою цифрових технологій. Попереднє дослідження. Окреме дослідження. Порівняльне дослідження. Оцінка результатів дослідження. Методи та методика експертного дослідження. Технічні засоби, прилади та апаратура провадження експертизи та формування навичок роботи з ними. Можливості застосування інформаційних технологій, комп'ютерної техніки і АРМ експерта при проведенні дослідження. Особливості формування експертного висновку.

12. Експертні недоліки і помилки

Поняття експертних недоліків і помилок при проведенні портретної експертизи. Причини експертних помилок та їх класифікація. Способи діагностування (виявлення) експертних помилок, їх усунення та профілактика.

13. Експертна профілактика

Поняття, завдання та основні принципи експертної профілактики. Основні форми і стадії реалізації експертної профілактики. Виявлення експертом причин і умов, що сприяють правопорушенням. Форми відображення результатів експертної профілактики і шляхи підвищення її ефективності.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза: курс общей теории / Т. В. Аверьянова. – М.: Норма, 2006.

Алиев И. А. Концептуальные основы общей теории судебной экспертизы / И. А. Алиев, Т. В. Аверьянова. – Баку: Сян-джлик, 1992. – 165 с.

Ароцкер Л. Е. Сущность криминалистической экспертизы / Л. Е. Ароцкер // Криминалист. экспертиза. – М.: ВШ МООП РСФСР, 1966. – Вып. 1.

Белкин Р. С. Собираение, исследование и оценка доказательств / Р. С. Белкин. – М.: Наука, 1966.

Белкин Р. С. Криминалистика и дознание / Р. С. Белкин, А. И. Винберг. – М.: Юрид. лит., 1969.

Бородин С. В. Вопросы теории и практики судебной экспертизы / С. В. Бородин, А. Я. Палиашвили. – М.: Госюриздат, 1963.

Винберг А. И. Судебная экспертология / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская. – Волгоград: НИРИО, 1979. – 181 с.

Виноградов И. В. Экспертиза на предварительном следствии / И. В. Виноградов, Г. И. Кочаров, Н. А. Селиванов. – М.: Госюриздат, 1959.

Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве / В. И. Гончаренко. – Киев: Вища шк., 1980.

Гусев А. А. Методика производства судебных экспертиз в целях установления личности по чертам внешности: учебно-метод. пособие / А. А. Гусев. – М.: ВКУЮ МЮ РСФСР, 1960.

Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2005.

Зинин А. М. Внешность человека в криминалистике / А. М. Зинин. – М.: ЭКЦ МВД России, 1995. – 102 с.

Зинин А. М. Криминалистическая фотопортретная экспертиза / А. М. Зинин, Л. З. Кирсанова. – М.: ВНКЦ МВД СССР, 1991. – 88 с.

Зинин А. М. Особенности портретной криминалистической идентификации с использованием видеоизображений: ме-

год. рекомендации / А. М. Зинин, А. Б. Зотов, В. А. Снетков. – М.: ЭКЦ МВД России, 1995. – 24 с.

Зинин А. М. Судебная экспертиза: учеб. / А. М. Зинин, Н. П. Майлис. – М.: Право и закон, 2002.

Клименко Н. І. Судова експертологія: курс лекцій: [навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / Н. І. Клименко. – К.: Вид. Дім “Ін Юре”, 2007.

Колдин А. Я. Идентификация при производстве криминалистических экспертиз / А. Я. Колдин. – М.: Госюриздат, 1957.

Колдин В. Я. Судебная идентификация / В. Я. Колдин. – М.: ЛексЭст, 2002.

Снетков В. А. Криминалистическое описание внешности человека / В. А. Снетков, И. Ф. Виниченко, В. С. Житников и др. – М., 1984.

Куприянов В. В. Лицо человека: анатомия, мимика / В. В. Куприянов, Г. В. Стувичек. – М.: Медицина, 1988.

Наместникова Л. И. Реставрация прижизненного облика неизвестной личности на трупе в целях опознания / Л. И. Наместникова. – Харьков, 1948.

Некрасов В. А. Оперативне розпізнавання: моногр. / В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк, Н. Є. Філіпченко, Л. В. Родинюк. – К.: КНТ, 2007.

Орлов Ю. К. Формы и выводы эксперта / Ю. К. Орлов. – М.: ВНИИСЭ, 1981.

Пересункин А. Ю. Отождествление личности по внешним признакам / А. Ю. Пересункин, Я. Л. Порхомовский, В. А. Снетков // Криминалист. экспертиза. – Вып. 5. – М.: ВШ МООП СССР, 1967.

Полевой Н. С. Аналитический метод идентификации личности по фотоизображениям / Н. С. Полевой // Правовая кибернетика. – М.: Наука, 1970.

Портретная экспертиза: учебно-практ. пособие / под ред. А. М. Зинина. – М.: Экзамен, Право и закон, 2004.

Рогинский Я. Я. Антропология / Я. Я. Рогинский, М. Г. Левин. – М.: Высшая шк., 1963.

Сегай М. Я. Методология судебной идентификации / М. Я. Сегай. – Киев: РИО МВД УССР, 1970.

Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в уголовном, гражданском, арбитражном процессе / Е. Р. Россинская. – М.: Право и закон, 1996.

Сегай М. Я. Современные возможности судебных экспертиз в свете достижений науки и техники / М. Я. Сегай. – К.: РИО МВД УССР, 1987. – 72 с.

Словарь основных терминов судебной экспертизы. – М.: ВНИИСЭ, 1980.

Смирнова С. А. Судебная экспертиза на рубеже XXI века. Состояние, развитие, проблемы / С. А. Смирнова. – 2-е изд., перераб. и дополн. – СПб.: Питер, 2004.

Снетков В. А. Портретная идентификация личности в оперативно-розыскной и следственной работе / В. А. Снетков. – М.: ВНИИОП МООП СССР, 1968.

Снетков В. А. Портретная криминалистическая экспертиза по фотокарточкам / В. А. Снетков. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1971.

Снетков В. А. Влияние ретуши фотоснимков на отождествление лиц по фотокарточкам / В. А. Снетков, А. М. Зинин. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1969.

Снетков В. А. Методика отождествления по признакам внешности лиц, сфотографированных со значительным разрывом во времени / В. А. Снетков, А. М. Зинин. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1971.

Снетков В. А. Система составления описания внешности человека / В. А. Снетков, А. М. Зинин. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1976.

Снетков В. А. Типы и элементы внешности / В. А. Снетков, А. М. Зинин, И. Ф. Винниченко. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1970.

Степин В. С. Криминалистическое отождествление человека по разноракурсным фотопортретам: метод. рекомендации / В. С. Степин, А. В. Савушкин, А. Б. Зотов. – М.: ЭКЦ МВД России, 1992.

Абрамов С. С. Судебно-портретная экспертиза: метод. пособие / С. С. Абрамов, А. М. Зинин. – М.: РФЦСЭ, 2003. – 163 с.

Грошевий М. Ю. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: [навч.-довід. посіб.] /

М. Ю. Грошевий, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, М. Л. Цимбал та ін. – Х.: ТОВ “Одіссей”, 2004. – 415 с.

Сукало А. И. Сборник заключений эксперта по криминалистическим экспертизам / А. И. Сукало. – Киев: МООН УССР, 1970.

Тартаковский Д. Ф. Измерительная информация в системе доказательств / Д. Ф. Тартаковский. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003.

Терзиев Н. В. Отождествление личности по признакам внешности / Н. В. Терзиев. – М.: ВЮЗИ, 1956.

Зинин А. М. Типологические признаки внешности человека / А. М. Зинин, И. Ф. Винниченко. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1975.

Снетков В. А. Частота встречаемости признаков элементов лица / В. А. Снетков, А. М. Зинин, И. Ф. Винниченко. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1972. – 48 с.

Шепітько В. Ю. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності: наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, І. В. Борисенко, О. М. Могильніков, С. О. Когут та ін. – Х.: ВКФ “Триф”, 2003.

Шухнин М. Н. Неопознанный труп. Установление личности / М. Н. Шухнин. – М.: Юрлитинформ, 2006.

Щербаковский М. Г. Судебные экспертизы: учебно-теорет. пособие / М. Г. Щербаковский. – Харьков: Эспада, 2005.

Щербаковський М. Г. Призначення та провадження судових експертиз / М. Г. Щербаковський. – Х.: Фактор, 2011.

Эйсман А. А. Заключение эксперта. Структура и научное обоснование / А. А. Эйсман. – М.: Юрид. лит., 1967. – 152 с.

Эксперт. Руководство для экспертов органов внутренних дел / под ред. Т. В. Аверьяновой, В. Ф. Статкуса. – М.: КноРус, Право и закон, 2003.

Эльбур Р. Э. Криминалистическая идентификация лиц по фотокарточкам с использованием аппарата проективной геометрии: автореферат дисс. ... канд. юрид. наук / Р. Э. Эльбур. – М.: ВЮЗИ, 1968.

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20705-98>

Навчальне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ПОРТРЕТНА ЕКСПЕРТИЗА”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”,
спеціальність 8.18010003 “Судова експертиза”)

У к л а д а ч і: ЖУРАВЕЛЬ Володимир Андрійович,
КОНОВАЛОВА Віолетта Омелянівна,
ШЕПТЬКО Валерій Юрійович,
БІЛОУС Василь Васильович

Відповідальний за випуск *В. Ю. Шепітько*

Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2012

Підп. до друку 14.10.2012. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 0,87. Облік.-вид. арк. 0,44. Вид. № 185.
Тираж 50 прим. Зам. № 4506. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.